FASİKÜL 7 – SAYFA 10

Çeviri: Anita Tatlıer

ESKİ ANKARA EVLERİ

Yazan: Sedad Hakkı

Eldem

Ankara bugün tamamen gelişmekte olan bir şehirdir. Geniş Orta Anadolu platosunun ortasında yer alır ve her yöne genişler ve yayılır. Geniş ve dik caddeleri farklı yeni mahallelerine açılır, bunlar günümüzde moda olan avrupalı tarzlardan esinlenerek ve çağın malzemeleriyle inşa edilen tamamen modern tasarımlardır. Buna rağmen, bu modern yapılar arasında hala, biraz her yere dağılmış, eski Ankara'nın özel biz tarza sahip eski evlerine rastlarsınız. Bunların rüstik ve neşeli karakterleri sizi cezbeder. Özellikle ilgi çekici olan ise, bu köy evlerinin kesinlikle eski harap evler görünümünü vermeden zevklerimize çok iyi hitap etmesidir. Duvar kalkanları, beyaz badanaları ve türlü renklerde, özellikle kan kırmızısı tahta duvar yüzleriyle, bask kıyısının son derece neşeli evlerini anımsatır; aynı zamanda ispanyol köy evlerini de hatırlatır. Bazen benzeşen, kuru ve görkemli bu manzaraları karşılaştırmaya kalkışabilirsiniz. İlk bakışta farklı tipleri ayırt edebiliriz. İşte ilk önce kent evi. Eski Ankara, müstahkem mevki ve saray tarafından taçlandırılan en yüksek tepenin çevrsinde kümelenen birçok tepeden oluşan yamaçların üstünde kurulmuştur. Uzaktan, sadece cilalı romen kiremitli çatılar ve yeşillik görürsünüz. Çünkü ilginç biçimde, kurak bozkırın ortasında –bugün, "kuraktı" demeliyiz- şehrin kendisi yeşillikle çevrilidir. Her evin kendi bahçesi vardır, küçük olsa da, kuyusu ve ağaçlarıyla birlikte, taşlarla döşenmiş iç avlu şeklindedir. Evin kendisi genelde, üst katlarıyla küçük sokağa hakim, bahçenin her iki tarafını da işgal eder. Bahçe yüksek duvarlarla çevrilidir ve fazla dik gelen güneş ışınlarından korunur. Buna karşılık köy evi tamamen farklıdır. Bu kendi başına kapalı bir ön bölüm oluşturur ve su takımları, bir bahçe ve bağlarla birlikte bir terasla çevrilidir. Bu Ankara civarının köy mücevheridir. İşte birkaç köy ismi: Çankaya, bugün Cumhurbaşkanı ve hükümet yöneticilerinin aynı zamanda yabancı ülke elçiliklerinin oturduğu yerdir, Dikmen, Keçiören ve Etlik. Söz konusu evler tıpkı oraya buraya serpiştirilmiş ve manzarayı neşelendiren çiçekleri andırır. Her ülke kendi renklerine sahiptir. Burada toprak güneşin parlak bir yansımasıdır ve temel renk gökyüzünün derin mavisidir. Aynı anda hem ciddi hem muhteşem bu çerçevede, insan doğayı süslemeye çalışmıştır. Kiosklar çarpıcı mavi, yeşil ve kırmızıya boyanmıştır ve çiğ bir beyazla tezat oluşturur. Bu bir başka gökyüzü altında ve bir başka toprakta imkansız olurdu ve sonuç mükemmeldir. Tıpkı yazın olduğu gibi kışın da kar altında, bunlar

bir netlik ve temizlik izlenimini verir. Birkaç modern ev bu tezatı ancak artırır. Bunlar, kederli, gri,

Resim: Bir kent evinin iç bölümlemesi

Oda sofa oda

Teras

Köy evi

çimento rengindedir, yağmurlu ve nemli bir iklim için inşa edilmiştir ve Orta Anadolu ovalarının keskin güneşine dayanacak durumda değildir. Bu eski evler, bize eski türk yaşamının bir yansımasını sunar.
Şehirli türk, yazı geçirmek için, bahçeler ve bağlar arasında serin yüksekliklere çıkar: yayla. Burada bir kioskda yaşar. Bir konak ya da bir türk kent evi neredeyse her zaman bir ya da iki yanda bahçeyle örülüdür. Türk şehri esasen, halkı dağınık halde yaşayan bir kent-bahçedir.
İnsanların yaşadığı mahalleler her zaman ticaret ve sanayiye tahsis edilenlerden ayrılır. Bir şehri birçok kısma ayrıştıran büyük arterler, kesin bir minimuma indirgenmiştir. İnsanların yaşadığı mahalleler, yoğun bir dolaşımın hedeflenmediği ufak sokaklara açılır. Bunlar daha çok büyük iletişim yollarına açılan iç geçitlerdir. Bu sayede, modern şehirciler özellikle ingiliz ve almanlar tarafından bu avantajlar tanınmış, yeniden tanınmış ve benimsenmiştir. Evin kendisinin bir tarafı mümkün olduğunca sokağa bakar; ön cephesi ise bahçeye dönüktür. Her ev, bahçe kapısı açılır açılmaz ortaya çıkan kendine özgü bir tarza ve hoşluğa sahiptir. Bir canlılık ve netlike hissi sizi ağırlar. Içeri girdiğinizde şaşırırsınız. Çünkü Avrupalı yolcular tarafından kesinlikle belirtilmeyen bir şey gözünüze çarpar: gerçekten her türk evinde duyulmamış, titiz bir temizlik hakimdir. Beyaz köknar tahta döşemeler cilalı kullanılır, temiz sıvalar, divanların yeni kılıfları kesinlikle temizdir. Bu bağlamda hollandalı ya da japonlarınkiyle bir karşılaştırmada avantajlı olduğumuz görülür. Eve girmeden once ayakkabı çıkarma alışkanlığı bu durumu kolaylaştırdı. Türk evi ağırlamaya tahsis edilen bir kısım ve ev yaşamına tahsis edilen bir kısma ayrılır. Aslında, rahatın amaçlandığı , her modern avrupalı evde bu tür bir ayırma öngörülür. Bu ayırım genelde, bir üst merdiven ve bir servis merdiveninin mevcudiyetiyle ortaya çıkar. Iç bölümlemede, servisler ve ikincil odalar hemen hemen her zaman aşağıdadır. Ev sahibinin odaları ve ağırlama odaları yukardadır. Bu günümüzde Avrupa’da, evleri temel kazığına yerleştiren ve bu şekilde zemin katını yükselten bazı modern mimariler dışında,

yapılanın tam tersidir. Zaten Isle-de-France'da bu yükseltme tarzına ilişkin oldukça ilginç örnekler gördük. Ankara'da zemin katı kısmen açık bir barınaktır, katları destekleyen direklerle donatılmıştır. Servis olarak anılan ekler buraya yerleştirilir: depo, kuyu, su haznesi, mutfak, ahır. Bazen bir asma kat öngörülür; burada kışlık ve servis araçları konur.

Resim bir köy evinin planı

Oda oda

Sofa
oda

Resim: kent evi

İlk kat ev yaşamına tahsis edilmiştir. Buraya dış bir merdivenle ulaşılır. Bir ya da iki oda misafir ağırlamaya yöneliktir; diğerleri ise ev yaşamına özgüdür. Açık havaya çıkmak açık bir terasla sağlanır: hayat. İşte, bir kent evinin çeşitli kısımlarının düzenlenmesi, geniş hatlarıyla böyledir. Köy evleri, siluet olarak daha kapalı olmaları dışında, çoğunlukla aynı bölümlemeye sahiptir bu günümüzde çelişkili görülebilir fakat bunun da kendine özgü sebepleri bulunur, diğer bir deyişle bu kütlede gedikler açan kısımlar, örneğin teras, barınaklar binanın dışındadır ve buraya dahil edilmemiştir. Tüm bunlar Ankara evine ilişkin çok sınırlı bir fikir verebilir. Yine konunun yapısal ve mimari kısmını göz ardı etmemek gerekir. Yere değen duvarlar taştır, menekşeye varıncaya dek pembe renkli güzel bir granit taşıdır. Katlar, duvar yüzü tahtadır ve doldurma ile yapılmıştır. Döşeme kirişi ve çatı tahtadır, tümsekli kiremitlerle kaplıdır. Duvarlar ya iklimsel zorunluluklara uyarlanmış, özel bir kaba sıvaya bulanmış ve bir badana şerbetiyle kaplanmıştır ya da tuğla doldurulmuş yüzleriyle çıplak bırakılmıştır. Bu sonuncusuna son derece sıklıkla rastlanır ve bu çok ustaca işlenir. Ortaya çıkan sonuçları ise son derece zengin bir yelpaze oluşturur. Tahtanın görünür kalan kısımları çeşitli renklerde boyanmıştır ve sıva ile çarpıcı bir tezat oluşturur. Burada rüstik karakter tahta panjurlar, çamur ve yeşillikler için kuyu bilezikleri ve görünür merdivenlerle tamamlanır. Fakat en özgün nitelik kuşkusuz üst katların cumbasının desteklenme tarzıdır, bunlar aslında bir kafes oluşturan tahta kirişlerle desteklenir ve kendilerini destekleyen duvardan her zaman biraz daha fazla dışarı taşacak biçimde yerleştirilir. Bugün simgesel bir değere sahip olan bu yapı usulü bize tıpkı direkt olarak Orta Asya'dan nakledilmiş gibi görünür ve bu amaçla tasarlanarak, Ankara ve kendi kökenlerini anımsamayı bilmiş yeni Türkiye tarafından benimsendiği görülür.